

การบริหารจัดการภูมิปัญญา พัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟาง

Wisdom management of the plastic straw rope products

จุฑามาศ ทองแก้ว¹

Juthamas Thongkaew

ประพากรณ์ มานะกิจสมบุญ²

Prapapron Manakitsomboon

เยาวลักษณ์ พรหมพัฒน์³

Yaowalak Prompat

ศิริมาศ ทองลั่นจี⁴

Sirimas Thonglinjee

โสภิตา อุณาตระการ⁵

Sopida Unatrakan

จูรีรัตน์ บัวแก้ว⁶

Jureerat Buakaew

Abstract

The objectives of this study were to investigate wisdom management of the plastic straw rope product development group in Plak Chumsaeng Community, Ban Phru Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province, and the use of their wisdom in creating new products from plastic straw ropes. The data of this qualitative study were collected from in-depth interviews and participatory observations with two main groups of informants. A group of 16

¹⁻⁵ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชามนุษยศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Students, Community Studies, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkhla University, Hat Yai Campus.

⁶ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Associate Professor, Department of Education of Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkhla University, Hat Yai Campus.

product makers, and a group of 56 product users consisted of three sub-groups, namely, a group of 20 teenagers, a group of 10 working-age people, and a group of 10 elderly people.

The results of the study revealed that the group of plastic straw ropes product makers was founded by a group of people in the community. They had good group management with emphasis on members' participation, and were financially supported by Mueang Ban Phru Municipality. With assistance from the researchers, the group developed new products from plastic straw ropes. The new products created from their wisdom included hairclips, headbands, combs, etc. These new products helped increase the number of consumers, which also increased income of group members. This is the pride they can pass down to the younger generations in their community.

Keywords: Plak Chumsaeng Community, plastic straw ropes, wisdom management

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และศึกษาการนำภูมิปัญญาจากเชือกมัดฟางมาสร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ สมาชิกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง 16 คน กลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มวัยรุ่น 20 คน กลุ่มวัยทำงาน 10 คน และกลุ่มผู้สูงอายุ 10 คน รวม 56 คน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีโดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลเมืองบ้านพรุ ภายหลังการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางร่วมกับ

คณะผู้วิจัยด้วยการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาจักสานรูปแบบใหม่ ได้แก่ กีบ ที่คาดผม หวีเสียบ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ใหม่นี้ ช่วยให้ผู้ใช้บริโภคเพิ่มความสามารถสามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจที่สามารถสืบทอดภูมิปัญญานี้ให้อยู่คู่ชุมชนสืบไป

คำสำคัญ: ชุมชนปลักชุมแสง เชือกมัดฟาง สร้างสรรค์ภูมิปัญญา

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ชุมชนได้สั่งสมประสบการณ์ใช้สติปัญญาในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม จึงมีการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้สอยดำรงชีพ (นวลลออ ทินานนท์, 2544, น. 1) งานจักสานเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทย ทั้งในด้านการอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และด้านคุณค่าทางจิตใจจากความงามความประณีตและความเป็นท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและพัฒนาสร้างสรรค์งานในวงกว้างขึ้นสามารถสร้างเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532, น. 129) ภูมิปัญญาในการทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในด้านประโยชน์ใช้สอยตามสภาพของสังคม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการใช้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานโดยตรงในชีวิตประจำวันลดน้อยลง มีการปรับเปลี่ยนไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ มากขึ้น มีการพัฒนารูปแบบและขนาดให้แตกต่างไปจากเดิมเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม (ณภัทร หงษ์ทอง, 2548, น. 210) ผลิตภัณฑ์จักสานในอดีตส่วนใหญ่ใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติ เช่น เชือกกล้วย ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่หาได้ง่าย สามารถนำมาใช้ในการจักสานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ แต่เนื่องจากผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยไม่ค่อยมีความคงทน ขึ้นราง่าย จึงมีการนำวัสดุอื่นที่มีความทนทานมาใช้จักสานผลิตภัณฑ์แทนเชือกกล้วย อาทิเช่น เชือกมัดฟาง เป็นต้น

“เชือกมัดฟาง” เป็นวัสดุทางเลือกใหม่สามารถนำมาใช้แทนเชือกกล้วยได้ เป็นเชือกที่ได้จากการสังเคราะห์ มีความเหนียว คงทนมาก ลักษณะคล้ายเชือกกล้วย สีสัน

หลากหลายและมีขนาดที่แตกต่างกันออกไปสามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ โดยการถัก สาน มัด ผูก หรือตัดเย็บ ผสมผสานกับการใช้วัสดุอื่น เช่น ไม้ พลาสติก โครงเหล็ก ผ้า เป็นส่วนประกอบ อาจซับซ้อนด้วยวัสดุต่างๆ เช่น ผ้า หุ่น พลาสติก และอาจเคลือบด้วยสารเคลือบเงาด้วยน้ำมันวานิช ผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางที่ทำขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นผลงานที่เปี่ยมไปด้วยคุณภาพ ทั้งเรื่องของรายละเอียด ลวดลาย สี สัน ความสวยงาม ความประณีต ที่ผู้สรรค์สร้างได้ใส่ใจลงไปในผลงานแต่ละชิ้นจนออกมาเป็นงานที่ดีมีคุณภาพ ในแต่ละท้องถิ่นจะมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพ สร้างความสามัคคีให้เกิดภายในกลุ่ม สร้างรายได้เลี้ยงชีพได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Fonaroff (1980) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า คือการที่ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสในการวางแผนและการตัดสินใจร่วมกันดำเนินงานร่วมกันด้วยความพึงพอใจโดยการใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญ และใช้ทรัพยากรร่วมกันในการแก้ปัญหาพัฒนางานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ความต้องการมากที่สุด

กลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอกาบัง จังหวัดสงขลา มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2546 โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า กลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง มีนางสมพงษ์ ผู้วิเศษ เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 15 คน เป็นการรวมกลุ่มของแม่บ้าน ผู้สูงอายุ และผู้ที่ต้องการมีรายได้เสริม วัสดุที่ใช้ในการจักสาน ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มคือ เชือกมัดฟาง เป็นเชือกที่ได้จากการสังเคราะห์ มีความแข็งแรง ทนทาน ไม่ขึ้นรา มีสีสันที่หลากหลาย ทั้งยังสามารถซักทำความสะอาดได้ และมีจำหน่ายโดยทั่วไปตามท้องตลาด การบริหารจัดการของกลุ่ม เน้นการมีส่วนร่วม การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิก มีการจัดรูปแบบองค์กรที่ดี มีประสิทธิภาพ ในแต่ละเดือนกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางจะมีการนัดรวมตัวกันทุกเดือน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กัน หากเกิดปัญหากลุ่มจักสานเชือกมัดฟางจะช่วยเหลือกันแก้ไข และมีสวัสดิการให้แก่สมาชิกทุกคน สินค้าที่กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางผลิต ได้แก่ กระเป๋า ตะกร้า ที่ใส่ขวดน้ำ มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์

เช่น ลายกันหอย ลายม้าน้ำ ลายข้าวหลามตัด (นางสมพงษ์ ผู้วิเศษ, 2555, สัมภาษณ์) ในขณะนี้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง เป็นสินค้า OTOP ระดับ 4 ดาว ซึ่งได้รับการรับรองคุณภาพสินค้ามาตรฐานสหกรณ์ (สมส.) และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นสินค้าที่มีคุณภาพเนื่องจากมีความประณีต ไม่บิดเบี้ยวหรือเอนเอียง ขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน ไม่มีรอยต่อหรือรอยไหม้ของเชือกมัดฟางปรากฏให้เห็นเด่นชัดจนทำให้ชิ้นงานขาดความสวยงาม

จากที่กล่าวมาข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา และร่วมกับกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และเพื่อสืบทอดภูมิปัญญานี้ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางรูปแบบใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเลือกพื้นที่การศึกษา คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่ ชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางมีความเชี่ยวชาญในการจักสานตะกร้า โดยไม่ต้องขึ้นโครงจากเหล็ก ซึ่งต่างจากพื้นที่อื่น และมีการบริหารจัดการกลุ่มที่น่าสนใจ
2. ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ สมาชิกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 16 คน และกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่นจำนวน 20 คน กลุ่มวัยทำงานจำนวน 10 คน และกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 10 คน เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม มีช่วง

อายุที่หลากหลาย ย่อมมีความสนใจและความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางรูปแบบที่แตกต่างกัน จะทำให้ได้ข้อมูลรอบด้าน

3. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของคณะผู้วิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ อีกทั้งยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัยได้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์เชือกมัดฟางกับสมาชิกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสมาชิกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับสมาชิกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ในเรื่องการบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง การใช้ภูมิปัญญาพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางรูปแบบใหม่ และการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์หาข้อสรุป อธิบายเชิงพรรณนาและเรียบเรียงเป็นบทความฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง

กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางชุมชนปลักชุมแสง ตำบลบ้านพรุ อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นกลุ่มที่มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการของกลุ่มโดยการแบ่งหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาดและฝ่ายการเงิน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน มีการจัดสรรผลประโยชน์เป็นที่น่าพอใจให้แก่สมาชิกในกลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ด้านการเงิน

ปัญหาของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางคือผลิตผลิตภัณฑ์เชือกมัดฟางแต่ละชิ้นมีต้นทุนสูง เนื่องจาก การผลิตตะกร้าแต่ละใบ ต้องใช้เชือกทั้งม้วน ราคาของเชือกมัดฟางแต่

ละม้วนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของเชือก ตะกร้าแต่ละใบจะมีของตกแต่งอีกอย่าง
ละเอียดอย่างละน้อย เช่น ตะกร้าใบเล็กจะมีผ้าซับในหลากหลายสี เพื่อใช้ในการกันรอยและ
เพิ่มความสวยงาม ตะกร้าแบบใหม่ที่มีฝาปิด ต้องใช้กระดุมเป็นอุปกรณ์ตกแต่งเพิ่มเติม และ
ตะกร้าที่ต้องขึ้นโครงเหล็กก่อนทำการถักก็มีต้นทุนสูงเพิ่มขึ้นอีก ทางกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง
มีวิธีการแก้ปัญหาโดยมีระบบการบริหารจัดการที่ดี และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก
เทศบาลเมืองบ้านพรุ เพื่อเป็นต้นทุนในการซื้ออุปกรณ์และเป็นเงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม
กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางได้จัดทำงบประมาณรายรับ รายจ่ายแล้วแจ้งให้กับสมาชิกทุกคน
ทราบ เพื่อความโปร่งใสในการทำงาน และมีการบันทึกรายรับ รายจ่าย อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้
เพื่อให้สต็อกของสินค้ากับยอดที่จำหน่ายตรงกัน

“...ทางจังหวัดเขาก็ให้ แต่ว่าเราก็มีรายจ่ายของกลุ่มมาก
เหมือนกัน เขาให้มาป่าเองก็ไม่พอใช้ บางทีต้องใช้เงินตัวเอง
ในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่เอามาทำตะกร้า...”

(ป้าแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2556)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่ากลุ่มจักสานเชือกมัดฟางได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากภาครัฐ แต่ยังไม่เพียงพอ เพราะงบประมาณที่ให้มา ไม่ครอบคลุมต้นทุนใน
การผลิต

1.2 ด้านการตลาด

ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางของกลุ่มจักสานเชือก
มัดฟาง จัดจำหน่ายโดยการส่งไปยังร้านค้าต่างๆ อีกทั้งมีการส่งออกไปยังต่างประเทศ เช่น
ประเทศมาเลเซีย ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น หน่วยงานทางราชการต่างๆ เช่น พัฒนาชุมชน
จังหวัด พัฒนาชุมชนอำเภอ รวมทั้งกรมแรงงาน ได้ทำการติดต่อผลิตภัณฑ์จากกลุ่มจักสาน
เชือกมัดฟาง เพื่อจัดจำหน่ายตามงานหรือเทศกาลที่ทางหน่วยงานต่างๆได้จัดขึ้น

“หน่วยงานของจังหวัดของอำเภอ เข้ามาให้การสนับสนุน ชื่อ
เชือก ชื่ออุปกรณ์ต่างๆมาให้ ป้าแก้วเพื่อนำมาต่อยอด หากมี

งานที่ไหน ทางจังหวัด เทศบาลก็จะโทรมาบอกป่าแก้ว ให้ไป
ออกงานเวลาจัดจำหน่าย ป้าจะเป็นคนนำสินค้าจำหน่ายเอง
กำไรที่ได้ก็จะเข้ากองกลางและเป็นสวัสดิการของกลุ่ม”

(พีเชียด (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2556)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นเห็นได้ชัดว่า หน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือด้านการ
เปิดตลาดกระจายสินค้าให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จัดตั้งบูทในงานต่างๆ เช่น งาน OTOP ณ
ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
หาดใหญ่

1.3 ด้านการผลิต

ในแต่ละเดือนกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง มีการนัดรวมกลุ่มเพื่อประชุมสมาชิก
เดือนละ 1 ครั้ง มีการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการออกแบบลวดลาย
ต่างๆของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด รูปแบบและลวดลายจะทำตาม
ความต้องการของผู้บริโภค (ดูภาพประกอบ 1)

“ในแต่ละเดือนตัวของป่าเองจะผลิตกระเป๋าได้ประมาณ 4-5
ใบและสมาชิกในกลุ่มเมื่อผลิตเสร็จก็จะนำมาส่งที่กลุ่มจำนวน
การผลิตในแต่ละเดือนจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความต้องการ
ของลูกค้าและขนาดของผลิตภัณฑ์”

(ป่าแก้ว, สัมภาษณ์, 2555,10 พฤศจิกายน)

ภาพประกอบ 1 ผลิตภัณฑ์จักสานจากเชือกมัดฟาง ตะกร้าและกระเป๋าแบบต่างๆ
ของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางบ้านพรุ ชุมชนปลักชุมแสง
ตำบลบ้านพรุ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา
ที่มา: ถ่ายภาพโดยคณะผู้วิจัย วันที่ 10 ธันวาคม 2555

กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางสร้างผลงานได้อย่างมีคุณภาพ เป็นสินค้า OTOP ระดับ 4 ดาว ซึ่งได้รับการรับรองคุณภาพสินค้ามาตรฐานสหกรณ์ (สมส.) และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นที่น่าเชื่อถือสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน แต่ละคนล้วนมากลั่นด้วยฝีมือในการสร้างผลงาน เป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้บริโภคอย่างมาก สมาชิกทุกคนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งนำไปสู่ความสามัคคีและความเข้มแข็งของกลุ่ม จนสามารถรวมพลังจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางได้ในที่สุด

2. การใช้ภูมิปัญญาพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางรูปแบบใหม่

2.1 กว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

ครั้งแรกคณะผู้วิจัยได้เข้าไปเรียนรู้ในการถักเชือกร่วมกับกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง เชือกที่ใช้ในการถักมีหลากหลายขนาด ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ การนำเชือกมาถักนั้นต้องคำนึงขนาดของเชือกด้วยว่าควรใช้เชือกขนาดใด การฝึกถักเชือกขั้นตอนแรกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางได้ให้คณะผู้วิจัยฝึกถักเชือกในลายพื้นฐานโดยใช้เชือกขนาด 2 ที่มี

ขนาดเล็กที่สุด เมื่อทางคณะผู้วิจัยมีความชำนาญในการถักเชือกมัดฟางมากขึ้น กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางจึงได้สอนวิธีการถักลวดลายต่างๆเพิ่มขึ้น เช่น ลายเลขแปด ลายเปีย ลายหูหิ้ว กระเป๋า ต่อมาคณะผู้วิจัยสามารถถักลวดลายต่างๆได้ จึงเริ่มขั้นตอนการสร้างสร้อยงาน โดยนำตัวฐานของเครื่องประดับมาตกแต่งด้วยเชือกมัดฟาง ที่ถักออกมาในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นก๊ีบขนาดเล็ก ก๊ีบขนาดใหญ่ ที่คาดผม สายคาดผม และหวีเสียบ ซึ่งแต่ละชิ้นงานมีลวดลายและสีสันทันที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของเครื่องประดับนั้นๆ (ดูภาพประกอบ 2 - 3)

ภาพประกอบ 2-3 ผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟาง ก๊ีบ ที่คาดผม หวีเสียบ

ที่คณะผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง

ที่มา: ถ่ายภาพโดยคณะผู้วิจัย วันที่ 23 มกราคม 2556

อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือบางลวดลายที่ใช้ในการถักตะกร้าและกระเป๋า ไม่สามารถนำมาใช้กับก๊ีบที่มีขนาดเล็ก เนื่องจากบางลวดลายต้องถักด้วยเชือกขนาดใหญ่จึงจะสวยงามกว่าถักด้วยเชือกขนาดเล็ก ส่วนบางลวดลายเมื่อถักแล้วมีขนาดใหญ่กว่าก๊ีบ จึงทำให้ไม่สามารถติดกับก๊ีบได้ กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางและคณะผู้วิจัยจึงดัดแปลงลวดลายใหม่ขึ้นเองตามความเหมาะสมของขนาดก๊ีบแต่ละชนิด

“แรกๆก็อย่างนั้นแหละ ถักกันไม่ค่อยเป็นหรอก บางคนก็เข้ามาอยู่ในกลุ่มก็ถักกันไม่เป็นเหมือนกัน แต่ปากีสอนให้นะ

ใครอยากมาเรียนป้าก็สอนให้หมด ป้าไม่เกรงกลัว ป้าสอนให้หมดทุกอย่าง”

(ป้าแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2555)

จากคำสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางพยายามที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือลดทอนในการจักสานให้กับสมาชิกในกลุ่มและผู้ที่มีสนใจ โดยไม่หวงวิชาความรู้ในการจักสานและผลตอบแทน แต่มุ่งหวังเพื่อให้ภูมิปัญญาในการจักสานเชือกมัดฟางยังคงอยู่คู่ชุมชน

2.2 รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางมีรูปแบบที่ไม่หลากหลาย มีเพียงกระเป๋ ต่กร้า ที่ใส่ขวดน้ำ คณะผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะเข้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย โดยเสนอความคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับทางกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ได้แก่ เครื่องประดับ โดยอาศัยเชือกมัดฟางเป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อสร้างความแปลกใหม่ น่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์เชือกมัดฟาง ซึ่งตรงกับความต้องการของสมาชิกกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง

“ป้าก็อยากทำผลิตภัณฑ์ที่นอกเหนือจากต่กร้าเหมือนกัน แต่ป้าไม่มีหัวคิดทางด้านนี้ เลยไม่รู้ว่าจะทำของวิเศษความต้องการแบบไหน ป้าดีใจนะที่พวกหนูเข้ามาช่วยคิดสิ่งใหม่ๆให้กับกลุ่ม”

(ป้าแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2555)

จากคำสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางต้องการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ แต่ยังคงยึดเกาะในการคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ

ผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องประดับหลากหลายชนิด ได้แก่ กิ๊บขนาดเล็ก กิ๊บขนาดใหญ่ ที่คาดผม สายคาด และหวีเสียบ โดยเน้นการออกแบบให้เหมาะกับทุกวัย กล่าวคือ ถ้าเป็นกลุ่มวัยรุ่น จะเน้นผลิตภัณฑ์และที่

คาดผมรูปแบบ ลวดลายที่ทันสมัย สีสดใสและออกแนวหวานๆ สามารถสวมใส่ได้ทุกโอกาส สำหรับกลุ่มวัยทำงาน จะผลิตกิ๊บบ์ ที่คาดผม และหวีเสียบ โดยเน้นรูปทรงความสวยงาม ลวดลายที่ทันสมัย สีสนยังออกแนวคลาสสิก เพื่อให้เข้ากับการสวมใส่ชุดทำงานได้หลายชุด ส่วนผู้ใหญ่จะซื้อกิ๊บบ์ และหวีเสียบ ลวดลายเน้นความประณีต และสีสนเรียบๆ ดังจะเห็นได้จากผู้นำกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางกล่าวว่า

“ก็ดินะ เหมือนกับพวกหนูเข้ามาสร้างสรรค์ให้มันดูดีขึ้น ที่แรกบ้าไม่คิดว่าเชือกพวกนี้สามารถต่อยอดมาทำแบบนี้ได้ พอพวกน้องๆมาแนะนำก็ดีขึ้น บ้าก็เลยมาคิดว่าเชือกนี้สามารถทำประโยชน์ได้หลายอย่าง แบบที่น้องๆทำก็สวยดี บ้าก็ไม่เคยคิดมาก่อนว่าเราต้องทำแบบนี้ บ้าก็ดีใจ ภูมิใจที่พวกน้องๆมาทำกิจกรรมนี้แล้วก็มาเพิ่มความรู้ให้บ้ายิ่งขึ้น แล้วบ้าก็จะสานต่อไปในอนาคต”

(ป้าแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2555)

เมื่อทางคณะผู้วิจัยได้ผลิตผลิตภัณฑ์จากเชือกมัดฟางจำนวนมาก จึงจำหน่ายเพื่อตรวจสอบความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยนำกิ๊บบ์ ที่คาดผม และหวีเสียบ ที่ทำจากเชือกมัดฟางไปจำหน่ายในงานวันพ่อแห่งชาติ วันที่ 5 ธันวาคม 2555 ณ เทศบาลเมืองบ้านพรุ ร่วมกับการขายกระเป่าและตะกร้าของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง อีกทั้งนำไปจำหน่ายในงานวิชาการโรงเรียนคุณธรรมวิทยา อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งได้รับผลตอบรับจากผู้บริโภคในระดับหนึ่ง พร้อมทั้งได้รับการแนะนำจากผู้บริโภคให้ถักในรูปแบบต่างๆ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากเชือกมัดฟาง ดังต่อไปนี้

“น่ารัก ก็น่ารักมาก สีสนสวยงามนะ ลวดลายก็เหมาะกับวัยรุ่นดี ราคาที่เหมาะสมแล้ว บางกลุ่มเค้าก็ชอบสีสนที่ธรรมชาติ ไม่มีลวดลาย และเห็นด้วยกับการที่พวกหนูเข้ามา

พัฒนาอย่างนั้นนะ แต่น่าจะทำ เป็นสร้อยข้อมือ เป็นสาย
นาฬิกาด้วยก็น่าจะโอเค”

(พีคิต (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2555)

“สีสันทันมีความสวยงาม รูปแบบค่อนข้างทันสมัย วัสดุที่ใช้มี
ความทนทาน ราคาเหมาะสม คุ่มค่าในการตัดสินใจซื้อ
สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้หลายกลุ่ม ทั้ง
เด็ก วัยรุ่นและวัยทำงาน ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หรือซื้อ
เป็นของฝากน้ารักๆได้”

(พีจ้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2555)

“ราคาไม่แพง ทนทานดี แนะนำให้เพิ่มรูปแบบให้หลากหลาย
กว่านี้ หรืออาจทำเป็นต่างหู กำไล เครื่องประดับ”

(พีเจียบ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2556)

“คนแก่ๆอย่างป้าก็ใช้ได้ ราคาไม่แพงเลย น้ารักมากๆ ซื้อให้
ลูกหลานใช้ได้”

(พีหญิง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2556)

จากคำให้สัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าการนำเชือกมัดฟางมาสร้างสรรค์เพื่อต่อยอด
และพัฒนาภูมิปัญญาจักสานให้เกิดความหลากหลายของชิ้นงานมากยิ่งขึ้น ทั้งยังสร้างอาชีพ
สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนที่มีความสนใจในการนำความรู้เหล่านี้ไปสานต่อ ซึ่งผู้ใช้มี
ความเห็นพ้องต้องกันว่าการเข้ามาสร้างสรรค์ภูมิปัญญา และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกมัด
ฟางของคณะผู้วิจัย มีความคิดแปลกใหม่และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง
รวมทั้งสร้างความพึงพอใจ และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างดียิ่ง

การอภิปรายผล

คณะผู้วิจัยจะนำเสนอการอภิปรายผลในประเด็น การบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง และการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรูปแบบใหม่จากผลิตภัณฑ์เชือกมัดฟาง ดังนี้

1. การบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง

กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางชุมชนปลักชุมแสง มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2546 โดยมีสมาชิกจำนวน 16 คน การบริหารจัดการกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางเน้นการมีส่วนร่วม การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ สมาชิกในกลุ่มทุกคนให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิด มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความโปร่งใสของ Sen (1999) ที่ได้อธิบายว่า การรับประกันความโปร่งใสเป็นบทบาทที่ชัดเจนในการเป็นเครื่องมือป้องกันการคอร์รัปชัน การละเลยหน้าที่ทางการเงิน และการเกี่ยวข้องกับความทุจริต ดังนั้น ความโปร่งใสจึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ เศรษฐกิจ ประชาสังคม และการพัฒนาประเทศให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง สมาชิกทุกคนมีฝีมือและทักษะอันโดดเด่นในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟาง สอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มของ Homan (1991) ที่กล่าวว่า การที่สมาชิกในกลุ่มจะเกิดความร่วมมือกันและผูกพันเป็นกลุ่มที่ตึ้นสมาชิกในกลุ่มต้องมุ่งให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน มีการประสานสัมพันธ์ และรักษามาตรฐานความผูกพัน นอกจากนั้นการรวมกลุ่มของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่สมาชิกและร่วมแรงในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟาง สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้างมากขึ้น

2. การใช้ภูมิปัญญาเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางรูปแบบใหม่

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 จนถึงปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางมีกระเป๋าทะกร้า และที่ใส่ขวดน้ำ ซึ่งมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีความหลากหลาย ทางคณะผู้วิจัยมีความคิดที่จะเข้าไปพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานจากเชือกมัดฟาง เพื่อเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ เป็นที่รู้จักและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายในประเทศให้มีศักยภาพในการผลิตและอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของ Mccathy & Pereault, (Basic Marketing, 1991, p. 342) ที่ได้ให้ความหมายคำว่าผลิตภัณฑ์ใหม่หมายถึง ผลิตภัณฑ์ใดๆ ที่ใช้สำหรับกิจการ อาจเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีแนวคิดใหม่หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว (การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะต้องมีผลให้ผู้บริโภคพึงพอใจผลิตภัณฑ์มากขึ้นกว่าการบริโภคผลิตภัณฑ์เดิม) การมองเห็นถึงความต้องการของตลาดและผู้บริโภคที่ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆจากการใช้หรือการบริโภคสินค้าอยู่ตลอดเวลา ผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางรูปแบบใหม่ที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปต่อยอด และพัฒนาภูมิปัญญาจักสานร่วมกับกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ได้แก่ กีบขนาดเล็ก กีบขนาดใหญ่ ที่คาดผม สายคาด และหวีเสียบ ซึ่งแต่ละชิ้นงานมีลวดลายและสีสันทันที่แตกต่างกัน ผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบให้ทั้งหมดเป็นการต่อยอดที่ต้องอาศัยภูมิปัญญา ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ เพราะเป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับผู้บริโภค ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความสนใจการจักสานเชือกมัดฟางเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยของปรางค์สุพรรณ ศักดิ์โสภณกุล ที่กล่าวว่า การอนุรักษ์โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นการเข้าไปสร้างสรรค์ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรูปแบบใหม่ผลิตภัณฑ์จากเชือกมัดฟางร่วมกับกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ส่งผลให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาชุมชนด้วยการจักสานเชือกมัดฟางให้อยู่คู่ชุมชนปลักชุมแสงสืบไป

สรุปผล

กลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ชุมชนปลักชุมแสง มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2546 เป็นระยะเวลา 10 ปี แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางที่มีประสิทธิภาพ โดยทุกคนมีส่วนร่วม มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นของ

ตนเอง ส่งผลให้กลุ่มจักสานเชือกมัดฟางมีความเข้มแข็ง และสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ได้แก่ กระเป๋ ตะกร้า และที่ใส่ขวดน้ำ ซึ่งมีรูปแบบที่ไม่หลากหลาย จึงควรมีการพัฒนา สร้างสรรค์รูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มความแปลกใหม่ให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ ได้แก่ กีบขนาดเล็ก กีบขนาดใหญ่ ที่คาดผม สายคาด และหวีเสียบ ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี นอกจากนี้การต่อยอดภูมิปัญญาจักสานของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟาง ได้เปิดโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่เข้าไปเรียนรู้ ฝึกฝีมือ นับว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานเชือกมัดฟางให้อยู่คู่ชุมชนปลักชุมแสงสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1.1 ควรจะมีการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์จักสานเชือกมัดฟางจากท้องถิ่นอื่นๆ ในด้านรูปแบบลวดลาย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจักสานเชือกมัดฟางให้สามารถตอบรับกับกระแสสังคมได้

1.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่องวัสดุเชือกมัดฟางตัวใหม่เพื่อให้ได้วัสดุที่มีต้นทุนต่ำกว่าเดิมแต่มีคุณภาพดีกว่าเดิมซึ่งจะช่วยให้ต้นทุนในการผลิตผลิตภัณฑ์เชือกมัดฟางลดลงสามารถแข่งขันในตลาดได้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะทั่วไป

2.1 ควรมีการส่งเสริมให้คนภายในชุมชนหรือภายนอกชุมชนสนใจการจักสานเชือกมัดฟาง เพื่อสร้างรายได้เสริมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2.2 รมรณรงค์ให้คนในท้องถิ่นหันมาใช้ผลิตภัณฑ์เชือกมัดฟางมากขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้กลุ่มแล้วยังสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ณภัทร หงษ์ทอง (2548). *ภูมิปัญญากับการสร้างพลังชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นวลลออ ทินานนท์. (2544). *การศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครนายก*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2532). *เครื่องจักสานในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งส์ เฮาส์.
- Fonaroff. (1980). *Community Involvement*. Retrieved from:
<http://www.gits.kmutnb.ac.th/ethesis/data/4820490052.pdf>.
- Mccathy & Pereault. (1991). *Basic Marketing*. Retrieved from: <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sms/market/Unit4/Subm2/U421-1.htm>.
- Sen. (1999). *Brewer's Political Science Dictionary*. Retrieved from:
<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=32629>.
- Homan. (1991). *The Humans Group*. [online]. Retrieved from:
<http://www.amazon.com/books/dp/1560005726>.

Translated from Thai

References

- Naphatara Hongthong. (2005). *Wisdom and community empowerment*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center. [in Thai]
- Nuanla-o Thinanon. (2001). *Study on folk handicrafts in Nakhon Na Yok Province*. Bangkok: Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Wibun Lisuwan. (1989). *Basketry in Thailand*. Bangkok: O.S. Printings House. [in Thai]